

ואכתי תיקשי: לה כששעשה תשמישיו בחצר, אינה חזקה.

אלא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח לפרש את טעם החילוק שבין הרישא לסיפא:

ב-11 **הכא** במשנתנו לא עסקינן במי שבא להחזיק בחצר חבירו, כי זה יש לו חזקה אף באופנים המבוארים ברישא, ומשנתנו בשותף הבא להחזיק **בחצר השותפין** — שמעיקרה אינה עומדת לתשמישים אלו, אלא לכניסה ויציאה — **עסקינן**, ומשום כך חלוקים אופני הרישא מן הסיפא:

דבהעמדה כדי [לכד] **לא קפדי** שותפין זה על זה, ואף שאין החצר עומדת לכך, ואילו **אמחיצה קפדי** זה על זה; וכן כל שאר השנויים במשנתנו ברישא אין דרך השותפין להקפיד על כך, ואילו השנויים בסיפא דרכם להקפיד.⁽¹⁾

ותמהינן: וכי **בהעמדה כדי לא קפדי** שותפין זה על זה?! **והא תנן** במסכת נדרים:

השותפין שנדררו הנאה זה מזה, הרי אלו **אסורין ליכנס לחצר** השותפין כל זמן שלא חלקו את השדה, ומשום שכל אחד נכנס גם בחלקו של חבירו, והרי אסור הוא בהנאתו (2) —

הרי למדנו שמקפידים השותפים על כניסה והוא הדין על העמדה, שהרי אם אינם מקפידים, אין איסור למודר הנאה מליכנס לחצר.⁽³⁾

אלא, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח:

הכא, במשנתנו, **ברחבה** [חצר] **של אחורי בתים עסקינן**, דהואיל ואין המקום מיועד לכניסה ויציאה לבית — **בהעמדה כדי** של בהמות **לא קפדי**. ואולם, **אמחיצה קפדי**; ואילו המשנה בנדרים עוסקת בחצר שלפני הבתים, ושם מקפידים הם זה על זה אפילו

1. ומה ששנינו "הכניס תרנגולין לתוך הבית", היינו נמי בבית של שותפין.

2. ואם תאמר: הרי זכויות יש לו בחצר ליכנס לתוכה, ואם כן יש לנו לכאורה לומר "זה נכנס לתוך שלו, וזה נכנס לתוך שלו"?!?

ראה בזה בתוספות כאן, ובר"ן בנדרים בתחילת פרק השותפין האריך בזה הרבה באופן אחר, ויש חילוק בסברא בין אם החצר יש בה דין חלוקה, ובין אם אין בה דין חלוקה, וכמבואר מתוך דבריהם; וראה גם ברבינו יונה המובא בהערה לקמן.

3. כתב הרשב"ם: "אסורין ליכנס לחצר: שכל זמן שלא חלקו את החצר, נכנס כל אחד בחלק

חבירו, וקם ליה ב"לא יחל דברו", שהרי נהנה מחבירו שעומד בחצירו, [אלמא] דבהעמדה קפדי, דאם איתא דלא קפדי מותר לעמוד בחצר חבירו אף על פי שמודר ממנו הנאה, דכיון דלא קפיד בעמידה הרי הפקיר את החצר לכל בני החצר לעמוד בו, ולגבי עמידה אין לו חלק בו", [וב"קובץ שיעורים" אות רנו למד מדברי הרשב"ם, שכל דבר שאין מקפיד עליו הרי הוא הפקר, ראה שם].

ובפשוטו, הדברים תמוהים, וכי אפשר לומר ששותפין מקפידים מליכנס לחצר, והרי מזכויותיו של השותף הוא, שעיקר חצר לכניסה ויציאה, ומה שייך קפידא בדבר שאינו יכול לעכב!?

ורבינו יונה הוסיף בזה דברים: והתנן

— הולכים אנו לקולא, ומתירים לשותף להשתמש מבלי ליטול רשות, וחזקתו אינה חזקה. (4)

ואילו גבי איסורא [נדרים] הולכים אנו לחומרא, ואוסרים על שניהם מליכנס לחצר.

רבינא אמר ליישב את המשניות באופן אחר:

לעולם משנתנו אף היא בחצר שלפני הבתים

בכניסת אדם, היות והמקום מיועד לכניסה ויציאה לבית.

רב פפא אמר: אידי ואידי — הן משנתנו והן המשנה בנדרים — בחצר השותפין שלפני הבית עסקינן, ואיכא דקפדי ואיכא דלא קפדי ניש שותפים המקפידים זה על זה, ויש שאינם מקפידים!]

ולפיכך: גבי ממונא — היינו לענין היתר שימוש בהעמדת בהמה מבלי לחוש לגזל

מדעת גזלן הוי", והכא בלא דעת יכול להכניס בהמותיו; והלכך לא הוי חזקה, דהא לא קפדי, ומאיזה טעם נאמר כך? משום דאמר ליה שותף לחבריה המחזיק "אנא מהנך דלא קפדי אנא, והלכך שתקתי ואין חזקתך חזקה, ואם רצונך להחזיק אייתי ראייה דמהנך דקפדי אנא, ותיהוי חזקתך חזקה", והלכך לא הויא חזקה, שכל מקום שיש טענה למערער למה לא מיחה, לא הויא חזקתו של מחזיק חזקה".

ולמד ב"קובץ שיעורים" [אות רנח] מדברי הרשב"ם שספק איסור גזל לקולא, ראה שם.

ומיהו, דברי הרשב"ם צריכים ביאור: מה ענין היתירו של המחזיק, לחזקה! וכי מפני היתירו של זה אינה חזקה, והרי החזקה תלויה בדרכו של המערער אם איניש קפדנא הוא, ומה שזה מותר לו לתלות שאינו מקפיד אינו מועיל לחזקה; וגם הרשב"ם עצמו בסוף דבריו ביאר, שאינה חזקה משום שזכותו של הבעלים לטעון "אני איני מקפיד", ולא משום שלמחזיק מותר להשתמש!?

והרשב"ש כתב על דברי הרשב"ם שדחוקים הם, ופירש דברי הגמרא באופן אחר: כי מאחר שספק הוא אם מקפיד הוא אם לאו, ובספק זה תלויה חזקתו של זה, אם כן לענין שלא להוציא מחזקת מרא קמא, אנו תולים שהוא מאלה שאינם מקפידים.

השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס לחצר, ואפילו בחצר שאין בה דין חלוקה דנכנס שם כל אחד בעל כרחו של חברו שהרי אין יכול לכופו לחלוק, ואפילו הכי כשנדרו זה מזה אסורין ליכנס בחצר דמשלו הוא נהנה, דכיון דהעמדה בה הויא קפידא חשבינן לה הנאה, והוא הדין לכניסה דחשבינן ליה הנאה אף על פי שאין יכול לעכב עליו מליכנס שם, דמחמת שהוא עומד לכניסה הוא דאינו יכול לעכב, כיון שאין חלק כל אחד מבורר, אבל ודאי משלו הוא נהנה, כיון דקפידא היא בין העמדה בה בין בכניסה.

וב"יד רמה" כתב עוד פירוש בסוגיא, דהקושיא היא מהסיפא של המשנה שם "ושניהם אסורים מלהעמיד ריחים ותנור ומלגדל תרנגולין", אלמא אפילו אהעמדה כדי קפדי אינשי; וראה ברמב"ן שהקשה מעצמו על סוגייתנו מהסיפא של המשנה.

4. פירש הרשב"ם: גבי ממונא: לענין חזקה; לקולא: יש לנו לילך להקל ולמומר שאין השותפין מקפידין זה על זה ומותר להעמיד זה בהמותיו בחצר כל זמן שאין חברו מעכב עליו, והיינו קולא שאנו מתירין לזה מסתמא להעמיד שם בהמותיו אף על פי שלא נטל רשות מחבירו, ו[אילו] בדוכתא אחרינא אמרינן ד"שואל שלא

היא עוסקת, ולעולם שותפין לא קפדי זה על זה, ואי קשיא לך מהמשנה בנדרים ששנינו: שותף אסור ליכנס לחצר חבירו, לא תיקשי: הא מני אותה משנה: רבי אליעזר היא; דתניא, רבי אליעזר אומר: אפילו ויתור [דבר שאין דרך להקפיד עליו] אסור במודר הנאה; ולפיכך אף שהשותפין אינם מקפידים זה על זה, מכל מקום אסור לשותף ליכנס לחצר השותפין.⁽⁵⁾

אמר רבי יוחנן משום רבי בנאה:

בכל תשמישים הקבועים בחצר וכמו העמדת בהמה תנור וכיריים שממעטים את אויר החצר — השותפין מעכבין זה את זה, שאם האחד רוצה לעשות תשמיש קבוע בחצר, ושותפו אינו רוצה, יכול השותף לעכב עליו, חוץ מן הכביסה שתקנו לו חכמים שיכול הוא לעשות בחצר ואף בעל כרחם של השותפים, מפני שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על הכביסה בנהר, משום שצריכות הן לעמוד שם יחפות גלות שוק לעמוד

בנהר.

אגב שנזכרו הנשים העומדות על הכביסה בנהר בצורה שאינה צנועה, מביאה הגמרא מימרא השייכת בענין זה.

כתיב: "ועוצם עיניו מראות ברע" — אמר רבי חייא בר אבא:

זה שהולך על שפת הנהר, ואין מסתכל⁽⁶⁾ בנשים בשעה שעומדות שם על הכביסה שלא בצניעות.

ומקשינן עלה: היכי דמי, באיזה אופן משתבח הכתוב במי שעוצם עיניו, דמשמע: אם אינו עוצם עיניו, לא רשע הוא ולא צדיק!?

והרי אי דאיכא דרכא אחריתא [אם יכול לילך בדרך אחרת], הרי רשע הוא כשהולך על שפת הנהר, ואפילו כשעוצם את עיניו, שהיה לו להרחיק מן הכיעור.⁽⁷⁾

5. עיקר שם "ויתור" הוא בכגון שאדם מודר הנאה מחנוני, ושלח לו פרוטה לקנות ממנו מאה אגוזים בפרוטה, אם הוסיף לו החנוני אחת יתירה או שתיים, אסור הוא ליהנות מאותו ויתור שהותיר לו החנוני, כי מתנה היא, ואף על פי שדרך החנוני להוסיף כן גם לשאר לוקחים; וכתב הרשב"ם שדעת חכמים היא שאף ויתור זה מותר, משום שלא ויתר לו זה אלא משום המקח, ובשבילו הוא מוסיף לו על החשבון הקצוב לפרוטה, שאילו לא היה לוקח ממנו בדמים לא היה נותן לו החנוני לבעל הבית כלום.

ואולם הר"ן בנדרים [לג א בראש העמוד], כתב בדעת חכמים: "אבל רבנן דפליגי עליה

סברי, דכל היכא דלא אסר עליו אלא הנאתו, כי האי גוונא לא מיקרי הנאה, דכיון דמידי דלא קפדי בה אינשי הוא, אין זה קרוי נהנה מחבירו".

ולפי הר"ן מובנת היטב הגמרא, המדמה כניסה לחצר השותפין כשאינן הם מקפידים זה על זה למחלוקת רבי אליעזר וחכמים בדין ויתור, שהרי זו היא מחלוקתם אם מותר ליהנות בדבר שאין דרך אנשים להקפיד.

6. כלומר, מטה עיניו לצד אחר, כן נראה מדברי הרשב"ם.

7. ראה "באר מים חיים" שעל ספר "חפץ חיים"

אמר לו: שני שלישי השולחן — מצד היושבים — גדיל [מכוסה במפה שנקראת "גדיל" בלשון צחה על שם שהיא ארוגה], ושליש חיצוני גלאי [מגולה], ועליו — על אותו שלישי — קערות וירק וטוב שיהיה שם השולחן מגולה, כדי שלא תתלכלך המפה — (9)

וטבעתו של השולחן [כמין וו שתולים בו את השולחן לאחר שמקפלים אותו] היא מבחוץ שלא אצל היושבים, ומתבאר בהמשך הגמרא.

ומקשינן עלה: והא תניא בברייתא: טבעתו מבפנים!?

ומשינן: לא קשיא:

הא דאמר רבי בנאה "טבעתו מבחוץ", היינו בכגון דאיכא ינוקא [יש תינוק] היושב מבפנים, ולא יתן את הוו שם, כדי שלא ישחק בו התינוק ויפיל את השולחן.

ואילו הא דתניא "טבעתו מבפנים", היינו בכגון דליכא ינוקא, וטוב יותר שיהא מבפנים כדי שלא ייתקל בו השמש.

ואי בעית אימא: הא והא — דברי רבי בנאה והברייתא — בכגון דליכא ינוקא, ולא קשיא:

הא — דתניא "טבעתו מבפנים" — בכגון

ואי דליכא דרכא אחריתא [ואם אינו יכול לילך בדרך אחרת], הרי אנום הוא אם מסתכל דרך הליכתו, ואונס רחמנא פטריה, ולמה מזקיקו הכתוב לעצום את עיניו!?

ומשינן: לעולם דליכא דרכא אחריתא, ואפילו הכי מיבעי ליה למינס נפשיה [לאנוס את עצמו] להטות עיניו לצד אחר, ואם עשה כן משתבח בו הכתוב שחסיד הוא, ומכל מקום אם לא עשה כן אינו רשע.

אגב שזכרה לעיל מימרתו של רבי בנאה, מביאה הגמרא עוד שמועות ומעשים מרבי בנאה.

בעא מיניה רבי יוחנן מרבי בנאה: הלוק של תלמיד חכם, כיצד?

אמר לו רבי בנאה לרבי יוחנן: כל שאין בשרו נראה מתחתיו, שהחלוק ארוך עד פיסת רגלו, עד שאינה נראית אפילו כשהולך יחף. (8)

עוד שאל רבי יוחנן את רבי בנאה:

טלית [בגד שמתכסה בו על כל הבגדים שהוא לובש] של תלמיד חכם, כיצד?

אמר לו: כל שאין חלוקו נראה מתחתיו של הטלית אפילו טפח.

עוד שאל רבי יוחנן את רבי בנאה: שלחן של תלמיד חכם, כיצד?

דברי הרשב"ם אינם מוכרחים, כי יש לפרש שאין בשרו שמעל המנעל נראה תחתיו.

9. נתבאר על פי פירושו הראשון של הרשב"ם; והביא הרשב"ם בשם יש מפרשים: שני שלישי השולחן מבפנים ומבחוץ מכוסים מפה, ושלישי

[כלל ו אות יד], מה שהקשה על זה מסוגיא דפסחים כה ב גבי הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו ב"אפשר ולא קמכוין".

8. נתבאר על פי הרשב"ם; והמהרש"א בחידושי אגדות כתב, שאין דרך חכמים לילך יחף, ועיקר